

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL

PAOLO MENGOZZI

prezentate la 24 ianuarie 2008¹

1. Prin Decizia din 19 aprilie 2006, în temeiul articolului 234 CE, *Rechtbank Groningen* (Țările de Jos) a adresat Curții două întrebări preliminare, dintre care prima privește interpretarea articolelor 25 CE și 90 CE, iar cea de a doua, interpretarea articolului 87 alineatul (1) CE.

I — Cadrul juridic și normativ

A — Dreptul comunitar

3. Articolul 25 CE prevede:

„Între statele membre sunt interzise taxele vamale la import și la export sau taxele cu efect echivalent. Această interdicție se aplică de asemenea taxelor vamale cu caracter fiscal.”

2. Aceste întrebări au fost formulate în cadrul unei proceduri inițiate de *Essent Netwerk Noord B.V.* (denumită în continuare „*Essent*”) împotriva *Aluminium Delfzijl B.V.* (denumită în continuare „*Aldel*”), având ca obiect plata unei sume calculate în funcție de cantitatea de energie transportată de reclamantă până la pârâtă, a cărei prelevare este impusă printr-o dispoziție de lege și care are drept finalitate acoperirea costurilor nerecuperabile efectuate de întreprinderile naționale producătoare de energie electrică în perioada anterioară inițierii procesului de liberalizare a pieței de energie electrică în Țările de Jos.

4. În temeiul articolului 90 CE:

„Niciun stat membru nu aplică, direct sau indirect, produselor altor state membre impozite interne de orice natură mai mari decât cele care se aplică, direct sau indirect, produselor naționale similare.

1 — Limba originală: italiana.

De asemenea, niciun stat membru nu aplică produselor altor state membre impozite interne de natură să protejeze indirect alte sectoare de producție.”

drijven (SEP)⁴. După cum se arată în decizia de trimitere, până în 1999, toate IPE erau sub controlul autorităților locale și regionale, în timp ce în perioada relevantă numai EPZ se mai afla indirect sub control public prin acționarii săi, Essent și Delta⁵. IPE și SEP își desfășurau activitatea împreună pe baza unui „contract de cooperare”⁶.

B — Dreptul național aplicabil

5. Până la intrarea în vigoare, la 1 august 1998, a Legii privind energia electrică din 1998 (Elektriciteitswet 1998), care a inițiat procesul de liberalizare a sectorului energiei electrice în aplicarea Directivei 96/92/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 19 decembrie 1996 privind regulile comune pentru piața internă de energie electrică², oferta de energie electrică în Țările de Jos era reglementată de dispozițiile prevăzute în Elektriciteitswet 1989.

6. În perioada relevantă în litigiul principal, cuprinsă între 1 august și 31 decembrie 2000, producția, importul și transportul energiei electrice erau asigurate de patru întreprinderi producătoare (denumite în continuare „IPE”)³ și de filiala comună a acestora, N.V. Samenwerkende Elektriciteitsproductiebe-

7. În temeiul Elektriciteitswet 1989, SEP, singură sau împreună cu IPE, a realizat anumite investiții pe termen lung impuse de autoritățile publice în cadrul opțiunilor de politică energetică și/sau a mediului, printre care se numărau, în special, încheierea unor convenții în cadrul proiectelor de încălzire urbană și construirea unei instalații experimentale de gazeificare a cărbunelui (Demkolec). Aceste investiții au generat costuri nerecuperabile într-un regim deschis pentru concurența liberă (așa-numitele „stranded costs” sau „costurile nerecuperabile”, denumite în continuare „costurile nerecuperabile”).

8. În vederea liberalizării iminente și în scopul de a permite sectorului producției de energie electrică recuperarea acestor costuri, la 21 ianuarie 1997, SEP și IPE au încheiat cu

2 — JO L 27, p. 20.

3 — Cele patru IPE erau: N.V. Elektriciteits-Produktiemaatschappij Oost-en Noord-Nederland (EPON), N.V. Elektriciteits-Produktiemaatschappij Zuid-Nederland (EPZ), N.V. Elektriciteitsproduktiemaatschappij Zuid-Nederland (EZH) și N.V. Energieproductiebedrijf UNA (UNA).

4 — Creată în iunie 1949, SEP era o societate pe acțiuni care avea inițial sarcina de a asigura asistența reciprocă în caz de defecțiuni prin utilizarea optimă a rețelei de interconectare națională și internațională (a se vedea Decizia 91/50/CEE a Comisiei din 16 ianuarie 1991 privind o procedură în temeiul articolului 85 din Tratatul CEE, IV/32.732 – Ijsselcentrale și alții). La 29 decembrie 2000, SEP a devenit B.V. Nederlands Elektriciteit Administratiekantoor (NEA).

5 — În noiembrie 1999, EPON a fost preluată de grupul belgian Electrabel, iar EZH de societatea germană Preussen Elektra. Tot în 1999, UNA a fost cumpărată de Reliant, societate din Statele Unite ale Americii, iar în 2002 a fost preluată de NUON, aflată sub controlul autorităților locale și regionale.

6 — În temeiul articolului 2 din Elektriciteitswet 1989, SEP, în calitate de „societate desemnată”, împreună cu IPE, avea o misiune de interes economic general, constând în asigurarea aprovizionării publice naționale cu energie electrică la cel mai scăzut cost posibil (a se vedea cauza C-157/04).

întreprinderile din sectorul distribuției energiei electrice⁷ un protocol asupra acordului privind furnizarea de energie electrică pentru perioada 1997-2000 (denumit în continuare „protocol”). În baza acestui protocol, întreprinderile de distribuție se obligau să plătească anual către SEP o sumă de 400 de milioane de guldeni olandezi (NLG) pentru acoperirea costurilor nerecuperabile, repartizată în funcție de cantitatea de energie electrică furnizată de SEP fiecărei întreprinderi. Aceste sume urmau să fie finanțate printr-o majorare a tarifelor aplicate de întreprinderile de distribuție anumitor categorii de beneficiari („clienții obișnuiți” mici, medii și mari).

9. Articolul 97 din Elektriciteitswet 1998 a impus respectarea protocolului până la 1 ianuarie 2001, dată la care trebuia să se încheie procesul de liberalizare a pieței de energie electrică în Țările de Jos.

10. Totuși, în ceea ce privește anul 2000, în urma intrării în vigoare a noilor dispoziții tarifare care impuneau întreprinderilor de distribuție facturarea separată a prețului de furnizare a energiei electrice și a prețului de transport, aceste întreprinderi s-au aflat în imposibilitatea de a repercuta asupra consumatorilor finali sumele pe care erau obligate să le plătească pentru acoperirea costurilor nerecuperabile către SEP.

11. În acest context, la 21 decembrie 2000, a fost adoptată Legea tranzitorie privind sectorul producției energiei electrice (Overgangswet Elektriciteitsproductiesector, denumită în continuare „OEPS”), al cărei articol 9, care se află la originea întrebării formulate de instanța de trimitere, prevede următoarele:

„1. Pe lângă ceea ce datorează operatorului de rețea din zona în care este stabilit potrivit acordului, orice client, altul decât un client protejat, datorează acestuia suma de 0,0117 NLG pe kilowatt oră, calculată la întreaga cantitate de energie electrică pe care operatorul de rețea a transportat-o către racordul său în perioada 1 august 2000-31 decembrie 2000.

2. Pe lângă ceea ce datorează titularului de autorizație din zona în care este stabilit potrivit acordului, orice client protejat datorează acestuia suma de 0,0117 NLG pe kilowatt oră, calculată la întreaga cantitate de energie electrică pe care titularul de autorizație i-a furnizat-o în perioada 1 august 2000-31 decembrie 2000.

3. [...]

4. Suma datorată de clienți potrivit alineatului 1 sau 2 este plătită de operatorii de rețea

⁷ — Essent neagă totuși că societățile de distribuție în sine ar fi fost părți la acord.

sau, după caz, de titularii autorizației, înainte de 1 iulie 2001, societății desemnate⁸.

5. Societatea desemnată informează ministrul cu privire la suma menționată la alineatul 4 și anexează o declarație a unui contabil în sensul articolului 393 alineatul 1 din partea a doua a Codului civil în ceea ce privește fidelitatea informației. Dacă suma totală depășește 400 de milioane NLG, societatea desemnată plătește surplusul ministrului, care îl alocă pentru finanțarea costurilor prevăzute la articolul 7.”

12. Conform articolului 25 din OEPS, dispozițiile citate anterior au intrat în vigoare la 29 decembrie 2000 și s-au aplicat retroactiv de la 1 august 2000. După cum precizează instanța de trimitere, articolul 9 din OEPS nu a făcut obiectul unei comunicări separate către Comisie. Totuși, prin scrisoarea din 30 august 2000, autoritățile din Țările de Jos au comunicat Comisiei textul integral al proiectului de lege al OEPS, inclusiv articolul 9.

13. Este necesar de asemenea să amintim circumstanțele elaborării articolelor 6-8 din OEPS, deși acestea nu sunt relevante în mod direct în litigiul principal.

14. În textul proiectului de lege al OEPS aceste articole defineau procedura de

finanțare pentru acoperirea costurilor nerecuperabile în perioada care a urmat datei de 1 ianuarie 2001. Această procedură prevedea stabilirea anuală de către guvern a unui supliment în sarcina tuturor clienților, cu excepția operatorilor de rețea, exprimat în procente din suma datorată pentru transportul energiei electrice și pentru serviciile auxiliare. Aceste articole au fost comunicate Comisiei pentru prima oară la 20 februarie 1998, în temeiul articolului 24 din Directiva 96/92, și a doua oară la 16 octombrie 1998, în temeiul articolelor 87 CE și 88 CE. Prin Decizia din 8 iulie 1999, Comisia a informat guvernul olandez că dispozițiile comunicate nu cuprindeau nicio măsură în sensul articolului 24 din directiva respectivă, ci trebuiau examinate în temeiul articolului 87 alineatul (3) litera (c) CE.

15. La 30 august 2000, Țările de Jos au informat Comisia că fuseseră aduse anumite modificări la dispozițiile în discuție. Cu această ocazie, după cum s-a arătat mai sus, a fost comunicat Comisiei textul integral al OEPS, care conținea modificările sus-menționate. În continuare, articolele 6-8 din OEPS au fost modificate ulterior, iar mecanismul pe care îl prevedeau a fost înlocuit cu un sistem de finanțare din fonduri publice (în prezent, articolele 7 și 8 din OEPS). Prin Decizia din 25 iulie 2001, Comisia a autorizat noile măsuri în temeiul articolului 87 alineatul (3) litera (c) CE.

8 — Este vorba despre SEP.

II — Situația de fapt și întrebările preliminare

16. În decembrie 1996, făcând uz de posibilitatea de a încheia contracte speciale de furnizare cu marii clienți industriali, acordată societății desemnate la articolul 32 din *Elektricitetswet* 1989, SEP, una dintre IPE (Epon) și societatea de distribuție Edon⁹ au încheiat un „Contract de punere la dispoziție de putere electrică și de livrare de energie electrică, precum și de «load management»” cu Aldel, pârâta din acțiunea principală. Prin acest contract s-a stabilit un preț unic pentru diferitele servicii oferite, care nu cuprindea costurile nerecuperabile.

17. De la 1 ianuarie 2000, transportul de energie electrică către Aldel este asigurat de Essent, în calitate sa de operator de rețea locală¹⁰, reclamantă în acțiunea principală, înființată prin separarea activităților societății de distribuție Edon. Essent nu este parte în contractul de furnizare sus-menționat. Atât Essent, cât și Aldel sunt stabilite în Țările de Jos.

18. În perioada cuprinsă între 1 august și 31 decembrie 2000, Essent a transportat 717 413 761 kilowați-oră de energie electrică spre racordul aparținând Aldel. Pentru serviciile prestate către Aldel în această perioadă, Essent a solicitat o sumă totală care cuprindea majorarea prevăzută la articolul 9 din OEPS.

19. Față de refuzul Aldel de a plăti sumele reprezentând această majorare, Essent a sesizat *Rechtbank Groenningen*, în fața căreia Aldel a invocat incompatibilitatea articolului 9 din OEPS cu dreptul comunitar¹¹.

20. În vederea soluționării litigiului, instanța sesizată a considerat necesar să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Articolele 25 CE și 90 CE trebuie interpretate în sensul că se opun unei măsuri legislative în temeiul căreia cumpărătorii naționali de energie electrică sunt obligați să plătească un tarif majorat într-o perioadă de tranziție (1 august-31 decembrie 2000) operatorului lor de rețea pentru cantitățile de energie electrică care le-au fost transportate în cazul în care acest tarif majorat trebuie cedat de operatorul de rețea unei societăți desemnate în acest sens prin lege în vederea combaterii costurilor nerecuperabile care rezultă din angajamentele luate sau din investițiile realizate de către această societate înainte de liberalizarea pieței energiei electrice și în cazul în care această societate:

— este filiala comună a patru întreprinderi naționale producătoare de energie electrică;

9 — În acest contract, NEA, *Elektrabel Groep BV* și *Edon Groep BV* s-au subrogat în drepturile SEP, Epon și, respectiv, Edon.

10 — În sensul articolului 1 alineatul 1 litera k) din *Elektricitetswet* 1998.

11 — În cadrul acțiunii principale, SEP și Saranne au fost chemate în garanție de Essent, iar statul a fost chemat în garanție de Aldel.

- pentru perioada în discuție (2000), este unica responsabilă de costurile nerecuperabile apărute în cursul acestui an;
- 22. Essent, Aldel, NEA, guvernul olandez și Comisia au fost invitate de Curte să răspundă înainte de ședință la anumite întrebări scrise.

- are fără îndoială nevoie de suma de 400 de milioane NLG (181 512 086,40 euro) pentru acoperirea acestor costuri în cursul acestui an și,

IV — Analiză juridică

A — Cu privire la prima întrebare preliminară

- dat fiind că încasările din majorarea tarifului depășesc suma menționată, trebuie să transfere surplusul ministrului?

1. Considerații introductive

- 2) Regimul menționat în prima întrebare îndeplinește condițiile prevăzute la articolul 87 alineatul (1) CE?"

23. Prin intermediul primei întrebări preliminare, instanța de trimitere solicită Curții să se stabilească dacă articolele 25 CE și 90 CE se opun aplicării unui tarif majorat precum cel prevăzut la articolul 9 din OEPS.

III — Procedura în fața Curții

21. Essent, Aldel, NEA (fostă SEP), guvernul olandez și Comisia au prezentat observații în sensul articolului 23 din Statutul Curții de Justiție și au fost ascultate în ședința din 10 mai 2007.

24. Cu titlu introductiv, trebuie remarcat că din decizia de trimitere nu rezultă în mod evident relevanța acestei întrebări pentru soluționarea litigiului principal. Astfel, din informațiile furnizate Curții, nu se poate determina dacă și în ce măsură energia electrică transportată în beneficiul Aldel în perioada cuprinsă între 1 august și 31 decembrie 2000 a fost importată din alte state membre.

25. Or, trebuie să se sublinieze că o eventuală constatare a caracterului nelegal al tarifului majorat în litigiu în considerarea incompatibilității cu articolele 25 CE și 90 CE ar viza numai sumele percepute pentru energia electrică importată. Cu alte cuvinte, o astfel de constatare ar permite Aldel să se opună exclusiv perceperii sarcinilor care grevează acest produs și numai în limitele incompatibilității acestora cu dispozițiile tratatului.

26. Reiese că în cazul în care s-ar dovedi că energia transportată către racordul aparținând Aldel era exclusiv de origine națională, răspunsul Curții la prima întrebare preliminară nu ar avea nicio relevanță pentru admiterea sau respingerea concluziilor formulate de Essent împotriva Aldel în acțiunea principală¹².

27. Cu toate acestea, potrivit unei jurisprudențe consacrate, în cadrul procedurii de cooperare între instanțele naționale și Curte, instituită de articolul 234 CE, instanțele naționale sunt competente să aprecieze atât necesitatea unei hotărâri preliminare pentru soluționarea litigiului, cât și pertinenta întrebărilor pe care le adresează Curții, care are

posibilitatea să controleze această apreciere numai dacă este *evident* că interpretarea solicitată a dreptului comunitar nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul acțiunii principale¹³.

28. Întrucât această situație nu se regăsește în prezenta cauză, propunem Curții să procedeze la examinarea primei întrebări preliminare, deși utilitatea răspunsului va depinde de aprecierile ulterioare care sunt de competența instanței naționale.

2. Aprecieri

a) Scurtă prezentare a jurisprudenței

29. În sistemul tratatului, articolele 25 CE și 90 CE, care consacră interzicerea taxelor vamale și a taxelor cu efect echivalent și, respectiv, interzicerea impozitelor interne discriminatorii, au ca obiectiv complementar interzicerea tuturor dispozițiilor fiscale naționale de natură să discrimineze produsele provenind din alte state membre sau

12 — În temeiul *Elektricitetswet 1998, SEP*, în calitate de societate desemnată, deținea un monopol asupra importului de energie electrică destinată utilizării publice, cu tensiunea mai mare de 500 V (a se vedea Hotărârea din 27 aprilie 1994, *Almelo*, C-393/92, Rec., p. I-1477). Un beneficiar privat precum Aldel era, așadar, îndreptățit deja în temeiul acestei legi să importe energie electrică pentru utilizare proprie. În plus, la 1 ianuarie 2000, prin deschiderea segmentului de piață care îi includea pe marii consumatori, s-a încheiat prima etapă a liberalizării pieței olandeze de energie electrică în temeiul Directivei 96/92. Aspectul dacă în perioada de aplicare a tarifului majorat care face obiectul litigiului, acestei posibilități îi corespundea o posibilitate efectivă a Aldel de a importa energie electrică depinde fie de raporturile contractuale în care se afla în acel moment cu întreprinderile producătoare naționale, fie de comportamentul pe piață al acestora din urmă și al SEP (a se vedea în acest sens Decizia 91/500/CEE a Comisiei, citată la nota de subsol 4).

13 — A se vedea în special Hotărârea din 15 iunie 1999, *Tarantik* (C-421/97, Rec., p. I-3633, punctul 33), Hotărârea din 22 ianuarie 2002, *Canal Satélite Digital* (C-390/99, Rec., p. I-607, punctul 19), și Hotărârea din 15 iunie 2006, *Air Liquide Industries Belgium* (C-393/04 și C-41/05, Rec., p. I-5293, punctul 24).

având ca destinație alte state membre împiedicând libera lor circulație în cadrul Comunității în condiții normale de concurență.

30. Jurisprudența Curții a menținut distincția formală între cele două interdicții vizată în tratat, deși, în principiu, a recunoscut caracterul complementar al acestora¹⁴, precizând în repetate rânduri că articolele 25 CE și 90 CE nu pot fi aplicate în mod cumulativ¹⁵; prin urmare, legalitatea unui regim fiscal național care face parte din cadrul de aplicare al primului articol nu poate fi evaluată în același timp în temeiul celui de al doilea articol¹⁶.

31. Discriminarea între o taxă cu efect echivalent și taxele interne este evidențiată de jurisprudență prin faptul că primele se aplică numai produselor importate sau exportate, neaplicându-se produselor naționale similare sau concurente, iar ultimele se aplică ambelor categorii de produse.

32. În temeiul definiției reținute în jurisprudența Curții, orice sarcină pecuniară, chiar dacă este minimă, impusă unilateral, oricare

ar fi denumirea și modul de aplicare ale acesteia, asupra mărfurilor naționale sau străine în temeiul faptului că trec frontiera, constituie o taxă cu efect echivalent în sensul articolului 25 CE, inclusiv atunci când nu este percepută de stat, nu are niciun efect discriminatoriu sau protecționist, iar produsul importat nu se află în concurență cu un produs național¹⁷. Potrivit Curții, o astfel de sarcină, aplicată în mod special produsului importat, cu excluderea produsului național similar, și care îi modifică prețul, produce același efect restrictiv asupra circulației mărfurilor precum o taxă vamală¹⁸.

33. Obligațiile fiscale care fac parte dintr-un regim general de impozite interne care grevează în mod sistematic produsele naționale și cele importate, potrivit aceluiași criterii, fac parte din domeniul de aplicare al articolului 90 CE¹⁹.

34. Totuși, Curtea a precizat că pentru încadrarea și evaluarea juridică a obligațiilor fiscale care se aplică în mod nediferențiat produselor naționale și produselor importate, se poate dovedi necesar să se țină seama de alocarea veniturilor din impozite, întrucât, tocmai în funcție de aceasta, obligații fiscale neutre din punct de vedere formal în ceea ce privește modul de aplicare și de percepere

14 — A se vedea în acest sens Hotărârea din 5 mai 1982, Schul (15/81, Rec., p. 1409, punctul 26); a se vedea de asemenea Hotărârea din 14 decembrie 1962, Comisia/Luxemburg și Belgia (2/62 și 3/62, Rec., p. 813, în special p. 827).

15 — A se vedea deja în acest sens Hotărârea din 8 iulie 1965, Deutschmann (10/65, Rec., p. 601), și Hotărârea din 16 iunie 1966, Lütticke (57/65, Rec., p. 293), care au fost urmate de numeroase alte decizii.

16 — Practic în toate cazurile în care Curtea a fost chemată să interpreteze aceste articole față de anumite dispoziții fiscale naționale determinate sau să evalueze legalitatea acestora în temeiul dispozițiilor acestor articole, ea a considerat necesar să se pronunțe cu privire la elementul de legătură al dispozițiilor în cauză cu domeniul de aplicare al unuia sau al celui alt articol. În Hotărârea din 3 februarie 2000, Dounias (C-228/98, Rec., p. I-577, punctul 50), Curtea a reținut o abordare mai puțin dihotomică.

17 — A se vedea, *inter alia*, Hotărârea din 1 iulie 1969, Comisia/Italia (24/68, Rec., p. 193, punctul 9), Hotărârea din 9 noiembrie 1983, Comisia/Danemarca (158/82, Rec., p. 3573, punctul 18), și Hotărârea din 17 septembrie 1997, UCAL (C-347/95, Rec., p. I-4911, punctul 18).

18 — A se vedea Hotărârea Comisia/Luxemburg și Belgia, citată la nota de subsol 14, Rec., p. 828, Hotărârea din 18 iunie 1975, IGAV (94/74, Rec., p. 699, punctul 10), și Hotărârea din 25 mai 1977, Cucchi (77/76, Rec., p. 987, punctul 13).

19 — A se vedea, *inter alia*, Hotărârea UCAL, citată la nota de subsol 17, punctul 19.

pot avea un impact economic real diferit asupra celor două categorii de produse.

35. Astfel, atunci când venitul obținut din sarcini fiscale prelevate atât asupra produselor importate, cât și asupra produselor naționale este alocat finanțării unor activități care le avantajează în special pe acestea din urmă, sarcina aplicată produsului național se compensează mai mult sau mai puțin cu avantajele acordate, în timp ce pentru produsul importat reprezintă o sarcină netă²⁰.

36. Așadar, în ceea ce privește examinarea compatibilității unei taxe parafiscale cu articolele 25 CE și 90 CE, este necesar, potrivit unei jurisprudențe deja consolidate, să se aprecieze în ce măsură sarcinile percepute asupra produsului național se compensează cu avantaje finanțate din venitul din taxă.

37. În cazul în care compensarea este integrală, obligația fiscală constituie o taxă cu efect echivalent, întrucât, în fapt, grevează exclusiv produsul importat și va trebui considerată nelegală *în întregime*; în schimb, atunci când compensarea ar fi numai parțială, taxa este calificată drept impozit intern discriminatoriu întrucât afectează în mai mare măsură produsul importat decât

produsul național și, prin urmare, va trebui redusă proporțional²¹.

38. Pe de altă parte, în jurisprudență nu se contestă faptul că această apreciere revine instanței naționale, care este singura care dispune de ansamblul elementelor necesare, inclusiv al elementelor de fapt, pentru a realiza asemenea apreciere²². În acest scop, ea va trebui mai întâi să verifice dacă există identitate între produsul taxat și produsul național favorizat²³. În plus, va trebui să verifice, pentru o perioadă de referință, dacă există o echivalență pecuniară între cuantumul taxei suportat de produsul național și avantajele de care acesta a beneficiat în mod exclusiv. În această privință, Curtea a precizat că această apreciere face abstracție de alte criterii decât simpla echivalență pecuniară – cum ar fi natura, importanța sau caracterul indispensabil al acestor avantaje – care nu sunt considerate suficiente de obiective pentru evaluarea compatibilității unei dispoziții fiscale naționale cu dispozițiile tratatului²⁴.

39. La finalul acestei scurte prezentări a jurisprudenței, considerăm util să subliniem, astfel cum au făcut-o numeroși avocați generali înaintea noastră, că jurisprudența pe care am evocat-o, din cauză că solicită instanțelor naționale aprecieri de natură economică adeseori complexe și aleatorii, prezintă

20 — A se vedea, *inter alia*, Hotărârea din 21 mai 1980, Comisia/Italia (73/79, Rec., p. 1533, punctul 15), Hotărârea din 11 martie 1992, Compagnie commerciale de l'Ouest și alții (C-78/90-C-83/90, Rec., p. I-1847, punctul 26), și Hotărârea UCAL, citată la nota de subsol 17, punctul 21.

21 — A se vedea Hotărârea din 16 decembrie 1992, Lornoy și alții (C-17/91, Rec., p. I-6523, punctul 21), Hotărârea din 27 octombrie 1993, Scharbatke (C-72/92, Rec., p. I-5509, punctul 10), Hotărârea Compagnie commerciale de l'Ouest și alții, citată la nota de subsol 20, punctul 27, și Hotărârea UCAL, citată la nota de subsol 17, punctul 22.

22 — A se vedea, *inter alia*, Hotărârea Compagnie commerciale de l'Ouest și alții, citată la nota de subsol 20, punctul 28, și Hotărârea Lornoy și alții, citată la nota de subsol 21, punctul 22.

23 — A se vedea Hotărârea din 25 mai 1977, Interzuccheri (105/76, Rec., p. 1029, punctul 12), și Hotărârea Cucchi, citată la nota de subsol 18, punctul 19.

24 — A se vedea Hotărârea din 2 august 1993, CELBI (C-266/91, Rec., p. I-4337, punctul 18).

dificultăți incontestabile de aplicare²⁵, deși în punctele sale esențiale este clară²⁶. În fața acestor dificultăți, nu trebuie să uităm că atunci când este vorba despre aprecierea legalității în temeiul dreptului comunitar a unei taxe parafiscale ale cărei venituri sunt alocate finanțării unui regim de stat de stimulare a producției naționale, raportarea la interdicțiile prevăzute la articolele 25 CE și 90 CE poate fi considerată o simplă alternativă în raport cu aplicarea dispozițiilor tratatului în materia ajutoarelor de stat²⁷.

b) Cu privire la aspectul dacă majorarea introdusă prin articolul 9 alineatul 1 din OEPS constituie o taxă cu efect echivalent în sensul articolului 25 CE sau un impozit intern discriminatoriu în sensul articolului 90 CE

40. Cu titlu introductiv, trebuie să se examineze unele dintre argumentele invocate de

25 — De altfel, având în vedere faptul că jurisprudența este clară, numărul întrebărilor preliminare formulate cu privire la acest aspect dovedește existența acestor dificultăți.

26 — Avocatul general Roemer își exprimase deja uimirea față de complexitatea aprecierilor impuse pentru verificarea compensării în Concluziile prezentate în cauza Capolongo (Hotărârea din 19 iunie 1973, 77/72, Rec., p. 611, în special p. 632), în care s-a pronunțat hotărârea care conține prima mențiune în jurisprudență a criteriului compensării. Câteva ani mai târziu, avocatul general Trabucchi în Concluziile prezentate în cauza IGAV, citată la nota de subsol 18, și avocatul general Reischl în cauza Cucchi, citată la nota de subsol 18, au propus o aplicare restrictivă a acestui criteriu, considerând că jurisprudența Capolongo ar trebui să se refere numai la cazurile de „fraudă substanțială la lege”. De asemenea, avocații generali Mayras (în cauza ICAP, Hotărârea din 28 martie 1979, 222/78, Rec., p. 1163) și Gulmann (în cauza CELBI, citată la nota de subsol 24, punctul 15) au formulat observații critice. În cele din urmă, avocatul general Tesouro a subliniat în repetate rânduri dificultatea de aplicare a criteriului compensării în diferite cazuri de speță (a se vedea, de exemplu, Concluziile sale prezentate în cauza UCAL, citată la nota de subsol 17).

27 — În acest sens, a se vedea Concluziile avocatului general Gulmann prezentate în cauza CELBI, citată la nota de subsol 24, punctul 15, și, anterior acestuia, Concluziile avocatului general Mayras prezentate în cauza ICAP, citată la nota de subsol 24.

SEP și de guvernul olandez întrucât se pare că prin intermediul acestora se urmărește aducerea în discuție a naturii ineseși de obligație fiscală a majorării în litigiu. În special, în opinia SEP, articolul 9 din OEPS nu este decât un instrument prin care societățile de distribuție au fost autorizate să reperceuteze asupra clienților lor sumele pe care ele s-au angajat să le plătească societăților producătoare în temeiul protocolului. Guvernul olandez subliniază de asemenea că majorarea în discuție își găsește justificarea în existența protocolului și insistă asupra faptului că ea reprezintă un element din contraprestația datorată pentru serviciile de transport.

41. Considerăm că aceste argumente ne permit să reținem că majorarea în discuție, deși prezintă caracteristici care o diferențiază de o obligație fiscală clasică, nu poate fi inclusă în noțiunea de taxă cu efect echivalent în sensul articolului 25 CE sau de impozit intern în sensul articolului 90 CE.

42. În primul rând, după cum am văzut mai sus, noțiunea de taxă cu efect echivalent este definită de jurisprudență în sens foarte larg. Din această definiție reiese că esența noțiunii juridice în discuție constă în efectele produse asupra comerțului dintre statele membre de către o sarcină pecuniară determinată. În schimb, aspectele de formă, cum ar fi denumirea, *quantumul*, modalitatea de aplicare și de percepere, alocarea, beneficiul veniturilor și obiectivele urmărite, nu au nicio relevanță pentru calificarea drept taxă cu efect echivalent, cu condiția ca sarcina în discuție să aibă caracter obligatoriu din punct de

vedere juridic („impusă unilateral”) ²⁸. Or, în prezenta cauză, caracterul obligatoriu al sarcinii fiscale în cauză, datorate de toți utilizatorii care îndeplinesc condițiile prevăzute la articolul 9 alineatul 1 din OEPS, nu este pus la îndoială, după cum este cert și caracterul obligatoriu al utilizării serviciilor operatorului de rețea din locul în care este stabilit utilizatorul.

43. La fel de vastă este și noțiunea de impozit intern în sensul articolului 90 CE ²⁹.

44. În al doilea rând, Curtea a avut deja ocazia să evalueze, în temeiul articolelor 25 CE și 90 CE, sarcini pecuniare care constituiau elemente ale unui tarif sau ale unui preț reglementat de lege ³⁰.

45. Tot cu titlu introductiv trebuie examinat argumentul invocat de SEP în temeiul căruia articolul 25 CE ar fi inaplicabil întrucât majorarea în litigiu vizează tariful serviciului de

transport, iar nu prețul energiei electrice. SEP remarcă în plus că acest serviciu este furnizat de operatori de rețea olandezi pe teritoriul Țărilor de Jos.

46. După cum se știe, articolul 25 CE vizează numai sarcinile care grevează mărfurile. Dacă s-ar urma teza susținută de SEP, aplicarea acestei dispoziții ar fi, așadar, exclusă în prezenta cauză din simplul motiv că nu există un *produs* grevat de sarcini.

47. Cu privire la acest aspect, trebuie să se sublinieze mai întâi că anterior Curtea a avut deja ocazia să afirme că energia electrică reprezintă o marfă în sensul dispozițiilor tratatului în materia liberei circulații a mărfurilor ³¹. Pronunțându-se într-o acțiune în constatarea neîndeplinirii obligațiilor pentru încălcarea articolului 31 CE, Curtea a precizat în plus că „serviciile necesare pentru importul sau exportul de energie electrică, precum și pentru transportul și distribuția acesteia nu sunt decât mijloacele de furnizare către utilizator a unei mărfi în sensul tratatului” ³², însă a recunoscut caracterul accesoriu al acestor servicii în raport cu obiectul prestației.

28 — Astfel, de exemplu, în cadrul unei acțiuni în constatarea neîndeplinirii obligațiilor împotriva Italiei, Curtea a exclus posibilitatea ca un tarif stabilit de un ordin profesional și impus prin lege să constituie o taxă cu efect echivalent, întrucât utilizarea serviciilor cărora li se aplica tariful respectiv nu era obligatorie (a se vedea Hotărârea din 9 februarie 1994, Comisia/Italia, C-119/92, Rec., p. I-393, punctele 46 și 47).

29 — A se vedea, de exemplu, Hotărârea din 16 februarie 1977, Schöttle (20/76, Rec., p. 247, punctele 12 și 13).

30 — A se vedea, *inter alia*, cauza Interzuccheri, citată la nota de subsol 23, care avea ca obiect două majorări diferite ale prețului zahărului, stabilite de Comitato interministeriale prezzi pentru finanțarea unei fond de compensare pentru zahăr. În prezenta cauză, din observațiile prezentate la Curte de SEP reiese că, în cursul perioadei de aplicare a majorării în litigiu, tariful pentru transportul energiei electrice era stabilit de un organism public.

31 — A se vedea Hotărârea din 15 iulie 1964, Costa ENEL (6/64, Rec., p. 114), în care se afirmă că energia electrică poate intra în domeniul de aplicare al articolului 31 CE în materie de monopoluri naționale cu caracter comercial, și Hotărârea din 23 octombrie 1997, Comisia/Italia (C-158/04, Rec., p. I-5789, punctul 17), și Hotărârea Almelo și alții, citată la nota de subsol 12, punctul 28, în care Curtea a considerat că în mod incontestabil energia electrică reprezintă o marfă în sensul articolului 28 CE. În Hotărârea din 2 aprilie 1998, Outokumpu (C-213/96, Rec., p. I-1777), Curtea a evaluat compatibilitatea unei taxe pentru producția de energie electrică cu articolele 25 CE și 90 CE.

32 — A se vedea Hotărârea din 23 octombrie 1997, Comisia/Italia, citată la nota de subsol 31, punctul 18.

48. Trebuie amintit că face parte din noțiunea de taxă cu efect echivalent orice sarcină care se aplică mărfurilor naționale sau străine în considerarea trecerii frontierei, indiferent de modalitățile de percepere a acesteia. Aceste condiții sunt îndeplinite și de o taxă al cărei fapt generator nu îl constituie importul sau exportul unui bun, ci prestarea unui serviciu necesar sau care are legătură cu efectuarea acestor operațiuni³³, în cazul în care, indiferent de situație, poate avea un impact asupra circulației bunului în discuție în interiorul Comunității. Or, considerăm că este evident că o sarcină percepută asupra prestării de servicii de transport și stabilită în funcție de cantitatea de bunuri transportate, care se aplică în mod indirect acestora din urmă, poate avea, în principiu, acest impact.

49. Curtea a avut de altfel ocazia de a se pronunța cu privire la o întrebare analogă cu cea examinată, însă numai din perspectiva articolului 90 CE. În Hotărârea Schöttle³⁴, pe care Comisia a menționat-o în observațiile sale, Curtea fusese sesizată cu anumite probleme privind interpretarea acestei dispoziții în raport cu un impozit pentru transportul rutier de mărfuri, aplicat în Germania. Înlăturând argumentele dezvoltate de guvernul german, care considera că taxa în discuție nu făcea parte din domeniul de aplicare al articolului 90 CE întrucât nu se aplica produsului în sine, Curtea a reținut că o taxă precum cea în discuție „percepută asupra transporturilor rutiere internaționale de mărfuri în funcție de distanța parcursă pe teritoriul național și de greu-

tatea mărfurilor în cauză”³⁵ trebuie calificată drept un „impozit «care se aplică indirect produselor»”³⁶. Astfel, Curtea a considerat că „o astfel de taxă, întrucât se repercutează imediat asupra costului produsului național și al produsului importat, în temeiul articolului 90 CE, trebuie aplicată produselor importate în mod nediscriminatoriu”³⁷.

50. Pentru motivele expuse anterior, considerăm că nu ar trebui exclusă aprecierea legalității sarcinii în litigiu în temeiul articolului 25 CE, având în vedere că faptul generator al acestei sarcini constă într-un serviciu (de transport) necesar pentru comercializarea bunului în discuție.

51. Toate acestea fiind clarificate, rămâne să examinăm caracteristicile tarifului majorat în litigiu pentru a determina dacă acesta face obiectul interdicției prevăzute la articolul 25 CE sau la articolul 90 CE.

52. Este cert că sarcina în cauză se aplică în mod nediferențiat energiei electrice produse în Țările de Jos și celei importate, potrivit aceluiași modalități de percepere. Prin urmare, aparenta neutralitate a acesteia pare să excludă aplicarea articolului 25 CE și să favorizeze aprecierea sa în temeiul articolului 90 CE.

33 — Precum în cazul în care sarcina reprezintă contraprestația datorată pentru eliberarea licențelor de import sau pentru controalele sanitare.

34 — Hotărârea Schöttle, citată la nota de subsol 29.

35 — Punctul 16.

36 — Dispozitiv.

37 — Punctul 15.

53. Cu toate acestea, în conformitate cu jurisprudența sus-menționată³⁸, înainte de a se trage această concluzie, trebuie să se verifice dacă această neutralitate dispare având în vedere alocarea veniturilor. Astfel, în cazul în care sarcina care grevează produsul național s-ar compensa integral cu avantajele de care acesta din urmă ar beneficia, eventual, în funcție de alocarea venitului realizat din aplicarea majorării în litigiu, s-ar aplica articolul 25 CE, iar nu articolul 90 CE, întrucât, dincolo de aparențe, această majorare s-ar aplica în realitate numai produsului importat.

54. Deși conform jurisprudenței constante, această verificare revine instanței naționale, considerăm totuși oportun ca, în limitele competenței sale, Curtea să furnizeze câteva indicații cu privire la acest aspect, ținând seama în special de argumentele invocate de părțile din acțiunea națională.

55. Observațiile următoare vor fi dezvoltate din această perspectivă.

56. Din reglementarea națională în cauză și din decizia de trimitere reiese că sumele percepute de operatorii de rețea în temeiul articolului 9 alineatul 1 din OEPS urmau să fie plătite de aceștia către SEP. Aceste sume, împreună cu cele percepute în temeiul alineatului 2 al aceluiași articol, urmau să acopere

costurile nerecuperabile pentru anul 2000, în limita sumei de 400 de milioane NLG, în timp ce eventualul surplus urma să fie plătit de SEP către ministrul economiei și era destinat să finanțeze acoperirea costurilor nerecuperabile prevăzute la articolul 7 din OEPS pentru anii ulteriori anului 2000 (articolul 9 alineatul 5 teza finală).

57. În temeiul acestui mecanism, *totalitatea sumelor percepute urma să acopere costurile nerecuperabile și să fie plătită către SEP sau către IPE în aplicarea articolului 9 alineatul 4 din OEPS sau, respectiv, a articolului 7 din OEPS, în ceea ce privește sumele care depășeau 400 de milioane NLG.*

58. În consecință, dacă s-ar dovedi că plățile prevăzute prin aceste dispoziții au avut într-adevăr loc și că sumele aferente au fost utilizate efectiv și integral în beneficiul producătorilor naționali de energie electrică, astfel încât să rezulte o echivalență pecuniară între sarcini și avantaje, pare logic să se concluzioneze³⁹, astfel cum a făcut Comisia în concluziile sale, că impactul economic al majorării în litigiu asupra energiei electrice naționale a fost neutralizat în totalitate.

38 — A se vedea mai sus punctele 35-38.

39 — Această concluzie pare posibilă și în lipsa informațiilor cu privire la valoarea totală a sumei obținute din aplicarea majorării în cauză și la procentul de energie electrică importată din alte state membre și distribuită — direct sau indirect prin intermediul SEP — în cursul perioadei de aplicare a majorării subiectelor obligate la plata acesteia.

59. Totuși, pentru a trage această concluzie, instanța de trimitere va trebui să determine cu titlu introductiv dacă: i) veniturile din majorarea în litigiu sunt alocate efectiv pentru o utilizare *in mod special profitabilă* produsului național și ii) dacă există „identitate între produsul taxat și produsul național favorizat”.

60. În ceea ce privește întrebarea de la subpunctul i), instanța de trimitere va trebui să verifice dacă și în ce măsură, în lipsa acoperirii asigurate prin veniturile din tariful majorat în litigiu sau a oricărei alte intervenții publice, costurile nerecuperabile în discuție ar fi grevat, în mod direct sau indirect, bilanțul IPE.

61. Având în vedere că instanța de trimitere pare să pornească de la premisa că responsabilitatea acestor costuri revenea exclusiv SEP⁴⁰, această apreciere presupune în esență luarea în considerare a mecanismelor financiare prin intermediul cărora se realiza, prin SEP, cooperarea instituită între cele patru

40 — Cu toate acestea, din Decizia Comisiei din 25 iulie 2001 și din raportul preliminar la textul OEPS rezultă că obligațiile care au luat naștere din contractele privind încălzirea urbană rămân în sarcina întreprinderii care și le-a asumat. Dimpotrivă, din răspunsurile la întrebările scrise adresate de Curte pare să reiasă că răspunderea tuturor costurilor nerecuperabile ar reveni SEP până la sfârșitul anului 2000. Începând cu 1 ianuarie 2001, răspunderea pentru obligațiile care au luat naștere din contractele privind încălzirea urbană ar fi fost transferată către IPE în temeiul unor procentaje determinate, în timp ce obligațiile pentru costurile generate de Demkolec ar fi rămas în sarcina SEP (prin intermediul NV Demkolec, filială 100 % a SEP), proprietara centralei, până la data la care aceasta a fost cedată către NUON.

IPE în perioada de luare în considerare a costurilor în discuție⁴¹.

62. Pe de altă parte, nu este exclus ca, în evaluarea sa, instanța de trimitere să fie obligată să țină seama și de protocol, pentru a determina termenii în care a fost prevăzut transferul substanțial de costuri nerecuperabile către societățile de distribuție (sau, indiferent de situație, către subiectele care au obligația perceperii majorării în litigiu)⁴². În această privință, este necesar să se sublinieze că, potrivit susținerilor SEP, Essent plătește ceea ce i se datora în temeiul protocolului pentru anul 2000, înainte chiar de intrarea în vigoare a articolului 9 din OEPS. Majorarea prevăzută prin dispozițiile acestui articol pare, așadar, să favorizeze în primul rând sectorul distribuției⁴³, permițând fiecărei societăți să recupereze de la consumatori sumele deja plătite sau pe care le datorează SEP indiferent de situație; prin urmare, revine instanței naționale să aprecieze dacă, în cazul imposibilității recuperării, obligația de plată prevăzută în protocol se menține în sarcina acestor societăți.

41 — Răspunsurile părților la întrebările scrise adresate de Curte nu par să conteste faptul că în cursul perioadei de referință cele patru IPE continuau să își desfășoare activitatea în temeiul Acordului de cooperare din 1986 care încredința SEP misiunea de a asigura comercializarea totalității energiei electrice produse de IPE și presupunea, între altele, punerea în comun a costurilor de producție și repartizarea acestora între IPE potrivit procentajelor care reflectau participația fiecăreia dintre ele la capitalul SEP. În plus, rezultă că rolul activ al SEP în sectorul aprovizionării cu energie electrică a încetat la 1 ianuarie 2001, atunci când a devenit societatea NEA, care are numai sarcina de a finaliza operațiunile inițiate înainte de anul 2001.

42 — În răspunsurile sale la întrebările scrise adresate de Curte, Essent subliniază că, în temeiul protocolului, sectorul producției ar fi putut în mod legitim să pretindă de la sectorul distribuției suma de 400 de milioane NLG pentru anul 2000, după cum se pare, chiar dacă întreprinderile de distribuție nu erau în măsură să recupereze aceste sume prin intermediul tarifulor de transport sau de furnizare.

43 — Trebuie să remarcăm totuși că din răspunsurile părților la întrebările scrise adresate de Curte rezultă că, în urma unei fuziuni, Essent a devenit una dintre cele patru acționare ale NEA (fostă SEP) și este activă totodată în sectorul producției.

63. Dacă din această analiză, care, judecând după răspunsurile părților la întrebările scrise adresate de Curte, nu se anunță simplă, ar reieși că, în perioada cuprinsă între 1 august și 31 decembrie 2000, IPE erau, direct sau prin intermediul participației lor financiare la SEP, cu titlu principal sau subsidiar, responsabile de costurile nerecuperabile în cauză, cerința referitoare la existența unui avantaj specific pentru producția națională în vederea aplicării criteriului compensării ar putea fi considerată îndeplinită. În schimb, nu considerăm că simpla împrejurare că plățile prevăzute la articolul 9 alineatul 4 și la articolul 7 din OEPS au fost efectuate în beneficiul SEP și nu al IPE ar fi de natură să excludă de la bun început existența unui asemenea avantaj, astfel cum susțin guvernul olandez și SEP, în cazul în care ar fi totuși posibil să se dovedească faptul că sumele plătite au fost utilizate efectiv și integral pentru acoperirea costurilor care în mod direct sau indirect reveneau IPE.

64. Guvernul olandez contestă de asemenea existența unui avantaj în favoarea produsului național, bazându-se pe faptul că plățile prevăzute în favoarea SEP la articolul 9 alineatul 4 din OEPS nu se reflectă într-o diminuare a prețului energiei electrice din producția națională.

65. În acest sens, este suficient să se remarce că, în temeiul jurisprudenței, nu este necesar ca venitul din taxă să fie utilizat pentru acoperirea costurilor de producție, deși este posibil ca sarcinile pecuniare aferente produsului național din aplicarea acestei taxe să se compenseze prin finanțarea, de exemplu, a activităților promoționale și de cercetare,

care, chiar dacă avantajează produsul național, nu implică beneficii de natură să se repercuteze imediat asupra prețului de vânzare al acestuia.

66. În ceea ce privește problema expusă mai sus la punctul 59 subpunctul ii), instanței de trimitere îi revine în primul rând sarcina de a aprecia dacă identitatea necesară între produsul taxat și produsul național favorizat este exclusă prin modalitățile de percepere a majorării în litigiu și, în special, de împrejurarea că aceasta nu este plătită de producătorii de energie electrică, ci este facturată consumatorilor finali. În opinia Essent și a guvernului olandez, această împrejurare ar exclude posibilitatea unei compensări în sensul impus prin jurisprudența Curții.

67. Considerăm că această teză nu este total neîntemeiată.

68. Astfel este cert, desigur, că un tarif majorat sau un supliment de preț facturat consumatorului final se poate transforma, în cadrul unui regim deschis concurenței, într-o sarcină pentru produsul grevat în mod direct sau indirect, întrucât influențează costul pe piață al acestuia. Cu toate acestea, ne putem întreba dacă această sarcină poate fi luată în considerare pentru a se aprecia dacă există compensare în sensul jurisprudenței amintite mai sus, deoarece, astfel cum am văzut, această apreciere se bazează pe o comparație *exclusiv pecuniară* între sumele plătite și avantajele obținute.

69. În plus, având în vedere că majorarea în litigiu este percepută de la consumator, este inclusă în tariful de transport, iar nu în prețul energiei electrice, și se aplică potrivit unor modalități nediscriminatorii, pare legitim să reflectăm dacă în mod concret se poate reține că *produsul importat* este grevat de o sarcină financiară sau că circulația acestui produs este într-un mod sau altul denaturată ori că, prin aplicarea majorării, acestuia i se cauzează un dezavantaj concurențial concret, *diferit* de cel rezultat din alocarea venitului acestei sarcini pentru finanțarea intervențiilor în favoarea produselor naționale (care, eventual, poate fi interzisă prin dispozițiile tratatului în materie de ajutoare de stat).

70. Totuși, teza susținută de Essent și de guvernul olandez nu pare să reziste la o examinare a jurisprudenței, care impune o identitate nu între subiectele obligate la plata taxei și subiectele beneficiare ale activităților finanțate din venitul taxei, ci numai între produsul (național) grevat și produsul favorizat, astfel încât să se excludă posibilitatea unei compensări atunci când veniturile din prelevare sunt utilizate în avantajul unei activități productive diferite de cea taxată. În cazul în care această identitate de produse există, pare a fi indiferent, prin urmare, dacă prelevarea în discuție se aplică *producției* (și importului) sau *consumului* unui bun.

71. Pe de altă parte, nu considerăm foarte diferite din punct de vedere economic situația în care consumatorul este persoana obligată la plata unei taxe și situația în care

se găsește subiectul asupra căruia se repercutează, printr-o majorare a prețului de vânzare a bunului grevat, taxa *percepută de la producător și de la importator*, întrucât în ambele cazuri sarcinile fiscale rezultate din impozitare sunt suportate de alte subiecte decât producătorul sau importatorul. Și totuși, în ultimul caz, jurisprudența admite posibilitatea compensării⁴⁴.

72. În cazul în care la finalizarea analizei sale, instanța de trimitere ajunge la concluzia că venitul din majorarea în litigiu a fost alocat în mod concret finanțării costurilor care grevează în mod direct sau indirect energia electrică națională și că acest fapt a permis producătorilor acesteia să compenseze sarcinile suportate efectiv în aplicarea acestei majorări, ea va trebui să aprecieze dacă această compensare a fost integrală, după cum pare, având în vedere cuprinsul articolului 9 din OEPS, sau numai parțială. În primul caz, majorarea în cauză ar putea fi calificată drept taxă cu efect echivalent în sensul articolului 25 CE, iar în cel de al doilea caz, drept impozit intern discriminatoriu în sensul articolului 90 CE.

73. În schimb, în cazul în care instanța de trimitere ajunge la concluzia că nu a existat compensare, niciunul dintre cele două articole nu va fi aplicabil, întrucât majorarea în litigiu se aplică în mod nediferențiat produsului național și produsului importat potrivit unor modalități nediscriminatorii.

44 — A se vedea Hotărârea Interzuccheri, citată la nota de subsol 23, punctul 15.

c) Concluzie cu privire la prima întrebare preliminară

74. Având în vedere ansamblul considerațiilor precedente, sugerăm Curții să răspundă la prima întrebare preliminară în modul următor:

„Un tarif majorat precum cel în cauză în acțiunea principală, perceput în mod nediferențiat și în aceleași condiții pentru transportul de energie electrică fie națională, fie importată, constituie o taxă cu efect echivalent unei taxe vamale, interzisă de articolul 25 CE, atunci când veniturile din acest tarif sunt alocate pentru finanțarea unor activități de care beneficiază numai produsul național, iar avantajele rezultate compensează integral sarcina care grevează acest produs; în cazul în care aceste avantaje compensează numai parțial sarcina care grevează produsul național, această majorare constituie un impozit intern discriminatoriu interzis de articolul 90 CE.

Este de competența instanței naționale să efectueze verificările necesare pentru a determina calificarea juridică a obligației fiscale în discuție. În acest context, instanța națională va examina dacă și în ce măsură costurile pentru a căror acoperire este alocat venitul din tariful majorat în discuție grevează în mod direct sau indirect producătorii naționali de energie electrică.”

B — *Cu privire la a doua întrebare preliminară*

1. Considerații introductive

75. Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța națională solicită să se stabilească dacă regimul instituit prin articolul 9 alineatul 1 din OEPS constituie un ajutor de stat în sensul articolului 87 alineatul (1) CE.

76. În această privință, trebuie amintit că instanța națională poate fi sesizată să interpreteze noțiunea de ajutor, prevăzută la articolul 87 alineatul (1) CE, ca urmare a efectului direct al articolului 88 alineatul (3) ultima teză CE⁴⁵. Potrivit unei jurisprudențe constante, revine astfel instanțelor naționale să protejeze drepturile justițiabililor de o eventuală încălcare de către autoritățile naționale a interdicției de punere în aplicare a ajutoarelor consacrată prin această dispoziție⁴⁶.

77. În ceea ce privește măsurile care pot fi adoptate pentru asigurarea acestei protecții jurisdicționale, Curtea a precizat că „în cazul

45 — A se vedea, *inter alia*, Hotărârea din 22 martie 1977, Steynike & Weinlig (78/76, Rec., p. 595, punctul 14), și Hotărârea din 30 noiembrie 1993, Kirsammer-Hack (C-189/91, Rec., p. I-6185, punctul 14).

46 — A se vedea, *inter alia*, Hotărârea din 21 noiembrie 1991, Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires și Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon (C-354/90, Rec., p. I-5505, punctul 12), și Hotărârea Lornoy și alții, citată la nota de subsol 21, punctul 30.

unei astfel de încălcări invocate de justițiabili, instanța națională trebuie să ia toate măsurile în conformitate cu mijloacele procedurale naționale, în ceea ce privește atât validitatea actelor care presupun punerea în aplicare a măsurii de ajutor, cât și recuperarea ajutoarelor financiare acordate cu încălcarea articolului 88 alineatul (3) CE⁴⁷.

78. Deși instanța de trimitere nu a adresat nicio întrebare în această privință, este totuși util să amintim că, în conformitate cu jurisprudența Curții, examinarea unei măsuri de ajutor nu poate fi separată de evaluarea efectelor modalităților sale de finanțare atunci când acestea din urmă fac parte integrantă din această măsură⁴⁸. Modalitățile de finanțare ale unui ajutor pot, astfel, să determine incompatibilitatea acestuia cu piața comună, inclusiv atunci când îndeplinesc condițiile impuse prin alte dispoziții ale tratatului, în special articolele 25 CE și 90 CE⁴⁹.

79. În Hotărârea Van Calster și alții, Curtea a mai precizat că în acest caz, „pentru a asigura efectul util al obligației de notificare, precum și examinarea adecvată și completă a unui ajutor de stat de către Comisie, statul membru este ținut, pentru a respecta această obligație, să notifice nu numai proiectul

de ajutor propriu-zis, ci și modul de finanțare a ajutorului în măsura în care acesta din urmă face parte integrantă din măsura preconizată⁵⁰. De asemenea, potrivit Curții, „având în vedere că obligația de notificare acoperă și modul de finanțare a ajutorului, consecințele care decurg din nerespectarea de către autoritățile naționale a articolului [88 alineatul (3) ultima teză CE] trebuie aplicate și în privința acestui aspect al măsurii de ajutor⁵¹. Rezultă că „atunci când o măsură de ajutor din care face parte integrantă modul său de finanțare a fost pusă în aplicare cu nerespectarea obligației de notificare, instanțele naționale sunt obligate, în principiu, să dispună rambursarea taxelor sau a cotizațiilor percepute special pentru finanțarea acestui ajutor⁵²”.

80. În Hotărârea Streekgewest, Curtea a precizat că, „pentru a putea considera o taxă ca făcând parte integrantă dintr-o măsură de ajutor, trebuie să existe o legătură de alocare obligatorie între taxă și ajutor în temeiul reglementării naționale relevante, în sensul că venitul din taxă este alocat în mod obligatoriu finanțării ajutorului” și influențează în mod direct importanța acestuia și, pe cale de consecință, aprecierea compatibilității acestui ajutor cu piața comună⁵³.

47 — A se vedea Hotărârea Air Liquide Industries Belgium, citată la nota de subsol 13, punctul 42. De asemenea, a se vedea Hotărârea Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires și Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon, citată la nota de subsol 46, punctul 12, și Hotărârea din 13 ianuarie 2005, Streekgewest (C-174/02, Rec., p. I-85, punctul 17).

48 — A se vedea Hotărârea din 21 octombrie 2003, Van Calster și alții (C-261/01 și C-262/01, Rec., p. I-12249, punctul 49), și Hotărârea din 27 noiembrie 2003, Enirisorse (C-34/01-C-38/01, Rec., p. I-14243, punctul 44).

49 — A se vedea Hotărârea Van Calster și alții, citată la nota de subsol 48, punctul 47. A se vedea deja în acest sens Hotărârea din 25 iunie 1970, Franța/Comisia (47/69, Rec., p. 487, punctul 13).

50 — Hotărârea citată la nota de subsol 48, punctul 51.

51 — *Ibidem*, punctul 52.

52 — *Ibidem*, punctul 54.

53 — A se vedea Hotărârea Streekgewest, citată la nota de subsol 47, punctul 26. A se vedea de asemenea în același sens Hotărârea din 27 octombrie 2005, Casino France și alții (C-266/04-C-270/04, C-276/04 și C-321/04-C-325/04, Rec., p. I-9481, punctul 40), și Hotărârea Air Liquide Industries Belgium, citată la nota de subsol 13, punctul 46.

81. În prezenta cauză, majorarea în discuție este percepută în mod special și exclusiv pentru a permite SEP și/sau IPE să acopere costurile nerecuperabile care le revin. Considerăm că în speță există legătura de alocare cerută de Curte între venitul din taxă și finanțarea măsurii publice, pe care instanța de trimitere trebuie să o examineze sub aspectul dacă aceasta constituie un ajutor de stat.

82. În temeiul jurisprudenței menționate anterior, așadar, pretențiile formulate de Essent față de Aldel în temeiul articolului 9 alineatul 1 din OEPS ar putea fi respinse în cazul în care s-ar stabili că regimul instituit prin acest articol conține o măsură de ajutor în sensul articolului 87 alineatul (1) CE și că această măsură nu a fost notificată Comisiei.

83. Prin urmare, vom examina succesiv aceste două aspecte.

2. Aspectul dacă dispozițiile coroborate ale alineatelor 1 și 4 ale articolului 9 din OEPS conțin o măsură de ajutor în sensul articolului 87 alineatul (1) CE

84. Conform jurisprudenței constante a Curtii, pentru a stabili dacă o măsură publică este ajutor de stat, este necesar să se verifice dacă sunt îndeplinite cele patru condiții cumulative, și anume existența unui avantaj în beneficiul unei întreprinderi, caracterul

selectiv al măsurii, finanțarea acesteia de către stat sau prin intermediul resurselor de stat, precum și incidența măsurii asupra schimburilor comerciale dintre statele membre și efectul denaturării concurenței⁵⁴.

85. În ceea ce privește prima și cea de a doua condiție, considerăm evident că măsura în litigiu conține un avantaj pentru SEP și/sau pentru IPE și că acest avantaj are caracter selectiv întrucât este limitat la sectorul producției de energie electrică.

86. Considerăm că împrejurarea, evidențiată de guvernul olandez, că operatorii de rețea ar fi totuși obligați să contribuie la acoperirea costurilor nerecuperabile în temeiul protocolului, nu pare să aibă o importanță decisivă. Astfel, articolul 9 din OEPS dă naștere, în sarcina subiectelor obligate să perceapă majorarea, a unei obligații juridice de a plăti venitul corespunzător către SEP, obligație autonomă și independentă de aceea care ar reveni, eventual, aceluiași subiecte în temeiul protocolului⁵⁵. În plus, mecanismul prevăzut la articolul 9 din OEPS permite SEP să se bazeze pe o siguranță sporită a plăților, întrucât fondurile în discuție provin din perceperea sarcinilor parafiscale, și să reducă

54 — A se vedea, *inter alia*, Hotărârea Air Liquide Industries Belgium, citată la nota de subsol 13, punctul 28.

55 — Și aceasta deși, după cum subliniază guvernul olandez și după cum reiese și din decizia de trimitere, impunerea unei astfel de obligații presupune existența protocolului și ca perceperea majorării să aibă ca finalitate asigurarea executării acestui protocol, permițând sectorului distribuției să reperceze asupra consumatorilor sarcinile care iau naștere astfel. Articolul 9 din OEPS nu prevede, pe de altă parte, în mod expres un mecanism de compensare pentru cazul în care SEP ar fi primit deja în tot sau în parte plățile la care sunt obligați operatorii de rețea (sau furnizorii) în temeiul protocolului.

sau să excludă totodată posibilitatea unei eventuale neexecutări din partea subiectelor obligate conform protocolului⁵⁶.

87. Totuși, dacă s-ar dovedi că, la momentul efectuării plăților prevăzute la articolul 9 alineatul 4 din OEPS, SEP primise deja în tot sau în parte, ca executare a protocolului, cele 400 de milioane NLG prevăzute la alineatul 5 al acestui articol⁵⁷, avantajul de care beneficiază SEP și/sau IPE din regimul în discuție s-ar reduce proporțional, până la a se limita eventual numai la surplus⁵⁸.

88. Este de competența instanței de trimitere să efectueze verificările necesare.

89. În opinia noastră, putem considera îndeplinită și cea de a patra condiție referitoare la efectele măsurii în cauză asupra concurenței și incidența măsurii asupra schimburilor comerciale dintre statele membre. Cu privire la acest aspect, ne vom limita să notăm că în această privință abordarea Curții

este deosebit de vastă. Astfel, potrivit unei jurisprudențe constante, „nu este necesar să se dovedească o incidență reală a ajutorului acordat asupra schimburilor comerciale dintre statele membre și o distorsionare efectivă a concurenței, ci trebuie examinat numai aspectul dacă acest ajutor este susceptibil să afecteze schimburile comerciale și să denatureze concurența”⁵⁹. În special, atunci când un ajutor acordat de un stat membru consolidează poziția unei întreprinderi în raport cu alte întreprinderi concurente în cadrul schimburilor intracomunitare, trebuie să se considere că acestea din urmă sunt influențate prin acest ajutor⁶⁰.

90. Or, ca filială comună a celor patru IPE, deși nu era implicată în mod direct în activitatea de producere a energiei electrice, SEP se ocupa de comercializarea energiei produse de acestea și a energiei importate. Cel puțin din punct de vedere oficial, ea își desfășura activitatea într-un regim de concurență pe piața importurilor de energie electrică care nu era destinată utilizării publice⁶¹, gestiona stația de gazeificare a cărbunelui Demkolec și activa în domeniul încălzirii publice. În ceea ce privește incidența măsurii în cauză asupra schimburilor intracomunitare, rezultă din cele menționate mai sus că activitatea SEP nu se limita numai la cadrul național, aceasta participând și la schimburile transfrontaliere.

56 — Remarcăm, pe scurt, că articolul 97 din Elektriciteitswet a transformat totuși executarea protocolului într-o obligație legală. Această dispoziție care nu pare să fi fost notificată Comisiei, deși nu este luată în considerare în mod direct de către instanța de trimitere, ar putea constitui în sine o măsură de ajutor ale cărei modalități de finanțare sunt prevăzute la articolul 9 din OEPS.

57 — Nu se precizează dacă, în cazul în care s-au achitat deja de obligațiile lor conform protocolului, operatorii de rețea și/sau furnizorii ar fi scutiți de plățile prevăzute la articolul 9 alineatul 4 din OEPS pentru sumele care corespund participăției acestora la costurile nerecuperabile sau dacă sunt ținuteți la aceste plăți, indiferent de situație, cu excepția cazului în care obțin ulterior rambursarea acestora de către SEP.

58 — În temeiul articolului 9 alineatul 5 din OEPS, acest surplus este destinat indiferent de situație acoperirii costurilor nerecuperabile.

59 — A se vedea, *inter alia*, Hotărârea din 29 aprilie 2004, Italia/Comisia (C-372/97, Rec., p. I-3679, punctul 44) și Hotărârea Air Liquide Industries Belgium, citată la nota de subsol 13, punctul 34.

60 — A se vedea Hotărârea din 15 decembrie 2005, Unicredito Italiano (C-148/04, Rec., p. I-11137, punctul 56 și jurisprudența citată), și Hotărârea Air Liquide Industries Belgium, citată la nota de subsol 13, punctul 35.

61 — În temeiul Elektriciteitswet 1989, a se vedea Hotărârea Almelo și alții, citată la nota de subsol 12, punctul 13 și următoarele.

91. Este de competența instanței naționale să efectueze verificările necesare ⁶².

92. În schimb, în ceea ce privește cea de a treia condiție privind finanțarea măsurii prin intermediul resurselor publice, analiza este mai complexă. Această chestiune a fost dezbătută pe larg atât în fața instanței de trimitere, cât și în fața Curții. Prin urmare, vom examina aspectul dacă această condiție este îndeplinită.

93. În cadrul acestei examinări, în mod intenționat nu vom relua discuția, întreținută între altele de unele hotărâri anterioare ale Curții ⁶³, cu privire la caracterul necesar al finanțării publice pentru calificarea măsurii de stat drept ajutor în sensul articolului 87 CE. Cu privire la acest aspect, ne vom limita să subliniem că, începând cu Hotărârea *Slovan Neptun* ⁶⁴, Curtea a afirmat în mod repetat și fără ezitări principiul potrivit căruia ajutorul de stat trebuie *finanțat în mod direct sau indirect prin intermediul resurselor de stat* ⁶⁵, demonstrând astfel că în opinia sa această exigență este unul dintre elementele constitutive ale noțiunii de ajutor.

62 — A se vedea Hotărârea *Air Liquide Industries Belgium*, citată la nota de subsol 13, punctul 37.

63 — A se vedea Hotărârea din 30 ianuarie 1985, *Comisia/Franța* (290/83, Rec., p. 439, punctele 13 și 14), Hotărârea din 2 februarie 1988, *van der Kooy și alții/Comisia* (67/85, 68/85 și 70/85, Rec., p. 219, punctele 32-38), și Hotărârea din 7 iunie 1988, *Grecia/Comisia* (57/86, Rec., p. 2855, punctul 12), și Concluziile avocatului general *VerLoren van Themaat* prezentate în cauza *Norddeutsches Vieh- und Fleischkontor Will și alții* (Hotărârea din 13 octombrie 1982, 213/81-215/81, Rec., p. 3583), Concluziile avocatului general *Slynn* prezentate în cauza *Comisia/Grecia*, citată anterior, și Concluziile avocatului general *Darmon* prezentate în cauza *Slovan Neptun* (Hotărârea din 17 martie 1993, C-72/91 și C-73/91, Rec., p. I-887).

64 — Citată la nota de subsol 63.

65 — Această formulare a fost deja utilizată în Hotărârea din 24 ianuarie 1978, *van Tiggele* (82/77, Rec., p. 25, punctul 25).

94. Acest principiu a fost reconfirmat ⁶⁶ în Hotărârea *PreussenElektra* ⁶⁷, în care Curtea a înlăturat calificarea drept ajutor de stat în sensul articolului 87 alineatul (1) CE a unei reglementări a unui stat membru care, pe de o parte, impunea întreprinderilor private de aprovizionare cu energie electrică să cumpere energia electrică produsă pe baza unor surse de energie regenerabile la prețuri minime superioare față de valoarea economică a acestui tip de energie și, pe de altă parte, repartiza sarcina financiară rezultată din această obligație între întreprinderile de aprovizionare cu energie electrică și operatorii privați din rețelele de energie electrică situate în amonte. Potrivit Curții, în lipsa unui transfer direct sau indirect a unor surse de stat, faptul că această reglementare ar conferi un avantaj economic incontestabil întreprinderilor producătoare de energie electrică obținută pe baza unor surse de energie regenerabile și că acest avantaj era consecința intervenției autorităților publice nu era suficient pentru a califica măsura în cauză drept ajutor ⁶⁸.

95. Mai recent, în Hotărârea *Pearle și alții* ⁶⁹, Curtea a înlăturat calificarea drept măsuri de ajutor de stat a regulamentelor adoptate de un organism profesional de drept public în vederea finanțării, prin intermediul resurselor percepute de la membrii acestui organism și afectate obligatoriu acestui scop, a unei campanii publicitare colective decise de aceiași membri, întrucât se dovedise că această finanțare fusese realizată prin intermediul resurselor de care acest organism nu avusese niciodată puterea de a dispune în mod liber. Curtea a dat importanță în

66 — Cu această ocazie, Curtea a fost invitată în mod deschis de Comisie să își reconsidere jurisprudența, în special din perspectiva ultimelor evoluții din ordinea juridică comunitară.

67 — Hotărârea din 13 martie 2001 (C-379/98, Rec., p. I-2099).

68 — Punctele 59 și 61.

69 — Hotărârea din 15 iulie 2004 (C-345/02, Rec., p. I-7139).

special împrejurării că cheltuielile efectuate de organismul public în vederea campaniei publicitare se compensaseră în întregime cu sarcinile prelevate asupra întreprinderilor care beneficiaseră de ajutor. Potrivit Curtii, ar rezulta că intervenția acestui organism „nu urmărea să creeze un avantaj care ar constitui o sarcină suplimentară pentru stat sau pentru acest organism”⁷⁰, care era „numai un instrument pentru perceperea și afectarea resurselor generate în favoarea unui obiectiv pur comercial stabilit în prealabil de către mediul profesional în discuție și care nu se înscria sub nicio formă în cadrul unei politici definite de autoritățile olandeze”⁷¹.

96. Este necesar să se aprecieze, în primul rând în raport cu principiile consacrate și cu soluțiile reținute de Curte în aceste două precedente, dacă măsura adoptată în favoarea SEP de către reglementarea națională în cauză îndeplinește condiția finanțării prin intermediul resurselor de stat. În mod special, Regatul Țărilor de Jos susține că această apreciere nu poate conduce decât la o concluzie negativă, în special din perspectiva susținerilor Curtii în aceste hotărâri.

97. În această privință, observăm cu titlu introductiv că Hotărârea Curtii pronunțată în cauza PreussenElektra poate avea un impact deosebit de important pe piețele care se găsesc într-o fază de dereglementare pe care – și aceasta în special în cazul pieței de energie electrică – costurile nerecuperabile

generate de liberalizare sunt deosebit de semnificative. În aceste cazuri, competențele de control ale Comisiei asupra măsurilor naționale de susținere a întreprinderilor afectate de aceste costuri au fost reduse semnificativ prin aplicarea rigidă a condiției privind finanțarea prin intermediul resurselor de stat, în special dacă ținem seama de faptul că astfel de măsuri sunt adeseori concepute astfel încât să reperceuteze asupra consumatorilor finali sarcina economică a recuperării costurilor în discuție, nu rareori prin introducerea unei taxe parafiscale⁷². Prin urmare, există riscul ca măsurile de stat de natură a avea o incidență, chiar semnificativă, asupra rezultatelor procesului de liberalizare în curs în statele membre să nu facă în fapt obiectul niciunui control efectuat în temeiul dispozițiilor comunitare în materie de ajutoare de stat și să rămână în afara încadrării stricte la care sunt supuse, dimpotrivă, măsurile care fac obiectul acestui control în aplicarea Liniilor directe ale Comisiei pentru analizarea ajutoarelor de stat aferente costurilor nerecuperabile⁷³.

98. În opinia noastră, în principal pentru acest motiv nu este necesară extinderea soluției reținute de Curte în Hotărârea PreussenElektra dincolo de împrejurările de fapt specifice care au justificat adoptarea acesteia.

72 — Astfel, de exemplu, citând Hotărârea PreussenElektra, Comisia a renunțat să evalueze în temeiul articolului 87 alineatul (1) CE impunerea în Regatul Unit a unei taxe parafiscale (Competitive Transition Charge), percepută de la consumatorii finali și plătită direct furnizorului de energie electrică (Decizia din 27 februarie 2002, adoptată în procedura N 661/99).

73 — Comunicarea Comisiei privind metodologia de analiză a ajutoarelor de stat aferente costurilor nerecuperabile, adoptată la 26 iulie 2001.

70 — Punctul 36.

71 — Punctul 37.

99. Or, unul dintre elementele considerate de Curte esențiale în vederea pronunțării unei hotărâri în cauza PreussenElektra este faptul că subiectele obligate la plata sarcinilor impuse prin Legea privind receptarea curentului provenit din sursele de energie regenerabile în rețeaua de serviciu public (Stromeinspeisungsgesetz) sunt subiecte de drept privat. Importanța acestei împrejurări rezultă în mod clar nu numai din dispozitiv, ci și de la punctele 55 și 56 din hotărâre, în care Curtea, având în vedere elementele prezentate de guvernul german cu privire la structura acționariatului în întreprinderile implicate (PreussenElektra și Schlesweg), a reformulat întrebarea preliminară adresată de Landgericht din Kiel, în sensul că se urmărește să se stabilească dacă sarcinile impuse prin reglementarea germană (obligația de achiziționare la un preț prestabilit și repartizarea sarcinilor aferente acesteia) *întreprinderilor private* de aprovizionare cu energie electrică și *operatorilor privați* din rețelele situate în amonte constituie ajutoare de stat⁷⁴. În plus, mecanismul Stromeinspeisungsgesetz nu prevedea existența intermediarilor pentru perceperea și/sau gestionarea sumelor alocate ajutorului; întrucât avantajul de care profitau întreprinderile beneficiare consta în garantarea vânzării energiei pe care o produceau și în diferența dintre valoarea economică a acesteia și prețul, superior acestei valori, stabilit prin lege, acest avantaj se acorda în mod automat în momentul încheierii contractelor de furnizare și al plății contraprestației.

100. Având în vedere aceste elemente, este posibil, așadar, să se considere că aplicabilitatea Hotărârii PreussenElektra este limitată la cazurile în care un ajutor acordat de autoritățile publice unor întreprinderi determinate este finanțat în mod exclusiv prin impunerea de sarcini asupra *operatorilor privați* și este plătit beneficiarilor *direct* de acești operatori.

101. În mod contrar, hotărârea Curții nu ar viza i) cazul în care ajutorul este finanțat prin impunerea de sarcini unor întreprinderi publice sau prin intermediul fondurilor care se află la dispoziția acestor întreprinderi și ii) cazul în care resursele alocate finanțării măsurii de ajutor, realizate prin sarcinile impuse subiectelor de drept privat (de exemplu, contribuții parafiscale), tranzitează întreprinderi sau organisme care intervin în calitate de intermediari înainte de a fi atribuite beneficiarilor.

102. În acest caz, măsura de susținere în cauză ar putea fi inclusă în noțiunea de ajutor în sensul articolului 87 alineatul (1) CE atunci când se dovedește că este finanțată prin intermediul resurselor de stat. În conformitate cu jurisprudența Curții, această condiție este îndeplinită atunci când resursele utilizate sunt supuse controlului statului în mod direct sau indirect. În Hotărârea Franța/Ladbroke Racing și Comisia⁷⁵ și, mai recent,

74 — Această reformulare a permis Curții să limiteze sfera întrebării preliminare adresate de instanța de trimitere — care cuprindea și evaluarea întregului sistem de măsuri de susținere pentru producția de energie din surse de energie regenerabile prevăzut de reglementarea în litigiu — și să o orienteze exclusiv spre examinarea obligațiilor impuse părților din acțiunea principală în temeiul acestei reglementări.

75 — Hotărârea din 16 mai 2000 (C-83/98 P, Rec., p. I-3271), care a menținut Hotărârea Tribunalului din 27 ianuarie 1998, Franța/Ladbroke Racing și Comisia (T-67/94, Rec., p. II-1).

în Hotărârea Franța/Comisia⁷⁶, Curtea a arătat în mod expres că noțiunea de resurse de stat în sensul articolului 87 alineatul (1) CE „cuprinde toate mijloacele pecuniare pe care sectorul public le poate utiliza în mod efectiv pentru a susține întreprinderile, fără a fi relevant dacă aceste mijloace aparțin sau nu aparțin în mod permanent patrimoniului public”. În consecință, „chiar dacă sumele aferente măsurii [în cauză] nu sunt permanente în posesia Trezoreriei, faptul că rămân în mod constant sub control public și, așadar, la dispoziția autorităților naționale competente este suficient pentru calificarea acestora drept resurse de stat”⁷⁷.

103. În ceea ce privește în special cazul evocat mai sus la punctul 101, subpunctul i), respectiv cazul unei măsuri care beneficiază de un ajutor prin intermediul impunerii de sarcini asupra întreprinderilor publice sau, indiferent de situație, prin intermediul fondurilor provenite de la aceste întreprinderi, Curtea a precizat în Hotărârea Stardust, citată anterior, că aceste fonduri trebuie considerate resurse de stat atunci când statul este în măsură, „exercitându-și influența dominantă asupra unor astfel de întreprinderi, să orienteze utilizarea resurselor acestora, pentru a finanța eventual [intervenții] specifice în favoarea altor întreprinderi”⁷⁸. În acest scop, nu este necesar să se facă dovada că statul a transferat acestor întreprinderi dotări specifice în vederea finanțării măsurii de ajutor.

76 — Hotărârea din 16 mai 2002, cunoscută sub numele „Stardust” (C-482/99, Rec., p. I-4397). A se vedea totodată concluziile avocatului general Jacobs.

77 — Punctul 50 din Hotărârea Franța/Ladbroke Racing și Comisia, citată la nota de subsol 75, și punctul 37 din Hotărârea Stardust, citată la nota de subsol 76. Acest principiu fusese afirmat anterior de Tribunal în Hotărârea din 12 decembrie 1996, Air France/Comisia (T-358/94, Rec., p. II-2109, punctul 67).

78 — Punctul 38.

104. Caracterul public al unui organism nu înseamnă totuși că resursele aflate la dispoziția sa trebuie calificate în mod automat drept resurse „de stat” în sensul articolului 87 alineatul (1) CE. Astfel cum s-a arătat mai sus⁷⁹, prin urmare, această calificare poate, de exemplu, să fie exclusă atunci când acest organism acționează „numai [ca] instrument de percepere și de alocare a resurselor realizate” și când intervenția sa nu urmărește „să creeze un avantaj care ar constitui o sarcină suplimentară pentru stat”.

105. În plus, pentru a se putea considera că o măsură pusă în aplicare de o întreprindere publică constituie un ajutor în sensul articolului 87 alineatul (1) CE, este necesar, indiferent de situație, ca aceasta să fie imputabilă statului, mai precis să rezulte dintr-o acțiune a autorităților publice⁸⁰.

106. În schimb, în ceea ce privește cazul evocat mai sus la punctul 101 subpunctul ii), respectiv cazul în care fondurile necesare pentru finanțarea măsurii de ajutor sunt prelevate de la subiectele de drept privat și transmise beneficiarilor prin întreprinderile sau prin organismele intermediare, trebuie amintit mai întâi că dintr-o jurisprudență constantă rezultă că nu este necesar să se facă distincție între cazurile în care ajutorul este acordat direct de către stat și cele în care este acordat prin intermediul unui organism public sau privat, desemnat sau înființat de acest stat⁸¹.

79 — Punctul 95.

80 — Curtea a prezentat pe larg criteriile care permit stabilirea caracterului imputabil în Hotărârea Stardust, citată la nota de subsol 76.

81 — A se vedea Hotărârea PreussenElektra, citată la nota de subsol 67, punctul 58 și jurisprudența citată.

107. În continuare, trebuie să ne referim mai pe larg la jurisprudența privind măsurile de ajutor finanțate prin taxe parafiscale sau prin contribuții obligatorii. În temeiul acestei jurisprudențe, „fondurile menținute din contribuții obligatorii impuse prin legislația statului, administrate și repartizate conform acestei legislații urmează să fie considerate «resurse de stat» în sensul [articolului 87 alineatul (1) CE], deși sunt administrate de instituții distincte de autoritățile publice”⁸².

108. Desigur, este posibil să se obiecteze că această jurisprudență a fost îndepărtată în mod indirect prin Hotărârea PreussenElektra, cel puțin în cazul în care rolul atribuit intermediarului privește exclusiv perceperea contribuției sau, indiferent de situație, rămâne limitat la un control contabil al fondurilor percepute și în consecință exclude exercitarea oricărei marje de apreciere în ceea ce privește utilizarea și afectarea fondurilor. Astfel, în mod obiectiv, această situație este dificil de deosebit din punct de vedere economic de situația în care sumele alocate pentru finanțarea măsurii de susținere sunt transferate în mod direct de subiecții obligate la plata acestei contribuții către întreprinderile beneficiare ale măsurii⁸³.

109. Considerăm însă că această obiecțiune poate fi îndepărtată în cazul în care apreciem că intervenția unui intermediar desemnat de

stat, fie chiar însărcinat numai cu perceperea sau cu un control pur contabil, este susceptibilă să întrerupă fluxul direct al fondurilor dinspre sfera contribuabililor către cea a beneficiarilor, permițând identificarea unui moment în care aceste fonduri se află, cel puțin indirect, sub controlul statului, deși afectarea lor nu este liberă, prezentând astfel caracterul de resurse publice. În special, considerăm posibilă o astfel de interpretare cel puțin în două situații, mai precis atunci când intermediarul prezintă caracter public și atunci când respectivele contribuții obligatorii prelevate asupra întreprinderilor sau asupra particularilor sunt plătite către un fond public sau privat, înființat sau conceput de stat în scopul de a distribui ajutorul conform legii, indiferent de gradul de autonomie al acestor fonduri în ceea ce privește gestionarea și repartizarea sumelor percepute.

110. Considerăm că Hotărârea Pearle și alții, citată anterior, nu înlătură susținerile noastre de mai sus. După cum am arătat, în această cauză, Curtea a exclus calificarea drept resurse de stat a fondurilor provenite din contribuțiile obligatorii plătite către un organism profesional de către membrii acestuia, a căror impozitare devenise posibilă prin regimul legal aplicabil acestui organism și a căror percepere avea drept scop finanțarea unei campanii publicitare colective în favoarea acestor membri. Or, printre diferențele elemente reținute de Curte în susținerea acestei concluzii (imposibilitatea organismului de a dispune de fonduri, rolul acestuia limitat la perceperea contribuțiilor, atribuirea unui avantaj în lipsa unei sarcini corespunzătoare în beneficiul statului sau al organismului public implicat), împrejurarea că inițiativa de a promova campania publicitară în discuție și propunerea cu privire la modalitățile de repartizare a sarcinilor

82 — Hotărârea din 2 iulie 1974, Italia/Comisia (173/73, Rec., p. 709, punctul 35). A se vedea și Hotărârea Steinike & Weinlig, citată la nota de subsol 45.

83 — A se vedea în acest sens Decizia Comisiei din 31 octombrie 2000 în procedura N/6/A/2001.

corespunzătoare proveneau din sectorul comercial interesat și nu dinspre autoritățile publice ni se pare decisivă în structura raționamentului Curții, întrucât ea însăși este de natură să excludă posibilitatea de a imputa statului măsura în cauză⁸⁴.

111. Având în vedere cele arătate până în prezent, trebuie să ne întrebăm dacă plățile efectuate în favoarea SEP în temeiul dispozițiilor alineatului 1 coroborat cu alineatul 4 ale articolului 9 din OEPS implică utilizarea de „resurse de stat” în sensul articolului 87 alineatul (1) CE.

112. După cum am arătat, mecanismul instituit prin dispoziția națională în discuție prevedea impunerea unei majorări pentru serviciul de transport în sarcina consumatorilor de energie electrică, perceperea acestei majorări de către operatorii de rețea și transferarea venitului din majorare de către aceștia din urmă către „societatea desemnată”(SEP), căreia i se încredinșase sarcina să asigure controlul contabil asupra fondurilor transferate și care era obligată să transfere către ministrul economiei sumele care depășeau eventual 400 de milioane NLG. Litigiul pendinte pe rolul instanței de trimitere privește în special sumele datorate în urma aplicării majorării în discuție de un utilizator privat, Aldel, către operatorul de rețea din zona în care este stabilit, Essent.

113. În primul rând trebuie subliniat că, în răspunsul la o întrebare scrisă adresată de Curte, Essent a precizat că în cursul perioadei de referință, respectiv între 1 august și 31 decembrie 2000, capitalul său era controlat 100 % de Essent NV, al cărei capital era, la rândul său, deținut în proporție de 100 % de autorități locale și regionale și, prin urmare, era în întregime sub control public. Astfel cum a susținut Comisia în mod întemeiat în observațiile sale, rezultă că, în cursul acestei perioade, Essent era o întreprindere publică în sensul articolului 2 alineatul (1) litera (b) din Directiva a 80/723/CEE a Comisiei din 25 iunie 1980 privind transparența relațiilor financiare dintre statele membre și întreprinderile publice⁸⁵.

114. În temeiul jurisprudenței Curții, resursele aflate la dispoziția Essent⁸⁶ trebuie considerate în principiu resurse publice. În ceea ce privește obiecțiunea guvernului olandez privind faptul că Essent ar fi avut exclusiv rolul de percepere a impozitelor, facem trimitere la punctele 108-110 de mai sus⁸⁷.

85 — JO L 195, p. 35.

86 — Situația nu pare a fi diferită pentru ceilalți operatori de rețea, care depind la rândul lor de organisme publice.

87 — Pe de altă parte, observăm că, deși este adevărat că, în temeiul articolului 9 alineatele 1 și 4 din OEPS, Essent avea numai misiunea de a încasa majorarea în discuție și de a o transfera către SEP, ea era oricum obligată, în aplicarea articolului 97 din Elektriciteitswet 1998, care transformase executarea protocolului într-o obligație legală, să efectueze plățile către SEP care îi reveneau în aplicarea acestui protocol. Întrebarea preliminară adresată de instanța de trimitere nu se referă la posibilitatea ca articolul 97 din Elektriciteitswet 1998 să conțină o măsură de ajutor în sensul articolului 87 alineatul (1) CE. Prin urmare, nu este necesară examinarea acestuia.

84 — A se vedea în acest sens concluziile avocatului general Ruiz-Jarabo Colomer.

115. În al doilea rând, considerăm relevantă împrejurarea că SEP era obligată să efectueze un control contabil al sumelor realizate din venitul majorării în cauză, pentru care era răspunzătoare în fața ministrului economiei. Aparent, numai la finalul acestui control, sumele în discuție erau puse la dispoziția SEP, care indiferent de situație era obligată să le utilizeze în scopuri specifice, mai precis pentru acoperirea costurilor generate de investițiile realizate la solicitarea autorităților publice.

116. În final, este relevantă și împrejurarea că în temeiul articolului 9 alineatul 5 din OEPS, sumele care depășeau 400 de milioane NLG urmau să fie plătite de SEP ministrului economiei.

117. Având în vedere considerațiile anterioare, considerăm că este posibil să se concluzioneze că plățile dispuse în favoarea SEP în temeiul dispozițiilor alineatului 1 coroborat cu alineatul 4 ale articolului 9 din OEPS implică utilizarea unor „resurse de stat” în sensul articolului 87 alineatul (1) CE.

118. Având în vedere totalitatea considerațiilor precedente, sugerăm, prin urmare, Curții să răspundă la a doua întrebare preliminară după cum urmează:

„O reglementare națională prin care se prevede că venitul dintr-un tarif majorat,

impus cu titlu tranzitoriu asupra consumului de energie electrică și perceput de operatorii de rețea, este plătit de aceștia din urmă unei societăți care este filiala comună a producătorilor naționali de energie electrică și care este obligată, în temeiul acestei reglementări, să rețină o parte din venitul realizat din majorare pentru a acoperi costurile nerecuperabile generate de investițiile efectuate de această societate sau de întreprinderile producătoare anterior deschiderii pieței pentru libera concurență și să plătească statului eventualul surplus, alocat de asemenea acoperirii acestor costuri, poate constitui un ajutor de stat în sensul articolului 87 alineatul (1) CE.

Este de competența instanței de trimitere să determine dacă sunt îndeplinite condițiile de aplicare a acestui articol.”

3. Cu privire la respectarea obligației de notificare

119. Deși instanța de trimitere nu ridică în fața Curții problema interpretării articolului 88 alineatul (3) CE, pornind de la premisa că obligația de notificare prevăzută la această dispoziție nu a fost respectată de Regatul Țărilor de Jos, considerăm totuși util să facem scurte observații cu privire la argumentele invocate de guvernul olandez pentru a combate acuzația de neîndeplinire a obligațiilor care i se aduce.

120. Regatul Țărilor de Jos susține că în cadrul procedurii privind ajutorul de stat

N 597/1998 „a adus la cunoștința” Comisiei textul integral al proiectului de lege referitor la OEPS. Această comunicare ar fi fost făcută prin scrisoarea din 30 august 2000, în care Regatul Țărilor de Jos ar atras în special atenția Comisiei cu privire la textul articolului 9 din acest proiect. Comisia nu neagă că întregul proiect de lege a fost anexat la scrisoarea din 30 august 2000. În plus, din conținutul acestei scrisori, depuse de guvernul olandez la cererea Curții, rezultă că aceasta face referire în mod explicit la articolul 9 din OEPS, deși numai la punctul intitulat „Informații suplimentare privind protocolul în vederea aplicării articolului 24 din Directiva 92/96”.

121. Trebuie subliniat că procedura N 597/1998 a fost încheiată prin Decizia din 25 iulie 2001.

122. Or, regimul prevăzut la articolul 9 din OEPS a intrat în vigoare la 29 decembrie 2000 și prevedea că venitul din majorarea percepută în sensul alineatului 1 al acestui articol urma să fie plătit de operatorii de rețea către SEP până la 1 iulie 2001 (alineatul 4 al articolului 9). Regatul Țărilor de Jos a pus în aplicare acest regim fără a aștepta decizia Comisiei de finalizare a procedurii în cadrul căreia dispoziția legală prin care se instituia

acest regim fusese comunicată instituției comunitare.

123. În plus, în cadrul acestei executări s-a prevăzut că perceperea majorării vizate la articolul 9 alineatul 1 din OEPS va avea efect retroactiv de la 1 august 2000, respectiv o dată anterioară scrisorii prin care au fost comunicate Comisiei măsurile prevăzute la acest articol. În această privință, poate fi util să amintim că în Hotărârea Van Calster și alții, citată anterior, Curtea a declarat nelegale taxele parafiscale pentru finanțarea măsurilor de susținere în favoarea anumitor sectoare agricole, care fuseseră percepute cu efect retroactiv în cursul unei perioade anterioare deciziei Comisiei de stabilire a compatibilității acestor măsuri. În opinia Curții, prevăzând impozitarea acestor contribuții cu efect retroactiv, statul respectiv încălcase obligația de notificare prealabilă punerii în aplicare a ajutorului.

124. În consecință, chiar dacă comunicarea din scrisoarea din 30 august 2000 ar fi considerată notificare în sensul articolului 88 alineatul (3) CE, aceasta nu ar fi suficientă pentru a se aprecia că s-a îndeplinit obligația prevăzută la această dispoziție.

V — Concluzie

125. Având în vedere cele ce precedă, propunem Curții să declare că:

„1) Un tarif majorat precum cel în cauză în acțiunea principală, perceput în mod nediferențiat și în aceleași condiții pentru transportul de energie electrică fie națională, fie importată, constituie o taxă cu efect echivalent unei taxe vamale, interzisă de articolul 25 CE, atunci când veniturile din acest tarif sunt alocate pentru finanțarea unor activități de care beneficiază numai produsul național, iar avantajele rezultate compensează integral sarcina care grevează acest produs; în cazul în care aceste avantaje compensează numai parțial sarcina care grevează produsul național, această majorare constituie un impozit intern discriminatoriu interzis de articolul 90 CE.

Este de competența instanței naționale să efectueze verificările necesare pentru a determina calificarea juridică a obligației fiscale în discuție. În acest context, instanța națională va examina dacă și în ce măsură costurile pentru a căror acoperire este alocat venitul din tariful majorat în discuție grevează în mod direct sau indirect producătorii naționali de energie electrică.

2) O reglementare națională care prevede că venitul dintr-un tarif majorat, impus cu titlu tranzitoriu pe consumul de energie electrică și perceput de operatorii de rețea, este plătit de aceștia din urmă unei societăți care este filiala comună a producătorilor naționali de energie electrică și care este obligată, în temeiul acestei reglementări, să rețină o parte din venitul realizat din majorare pentru a acoperi costurile nerecuperabile generate de investițiile efectuate de această societate sau de întreprinderile producătoare anterior deschiderii pieței pentru concurență și să plătească statului eventualul surplus, alocat de asemenea acoperirii acestor costuri, poate constitui un ajutor de stat în sensul articolului 87 alineatul (1) CE.

Este de competența instanței de trimitere să determine dacă sunt îndeplinite condițiile de aplicare a acestui articol.”